PRACE I STUDIA GEOGRAFICZNE

Warszawa 1998 Tom 22

Zofia Kaczorowska

PROF. ROMUALD GUMIŃSKI – WSPOMNIENIE POŚMIERTNE*

26 października 1952 roku, po 2-miesięcznej bezowocnej walce rodziny i lekarza-przyjaciela z nie dającą się pokonać chorobą, odszedł cicho śp. profesor doktor **Romuald Gumiński**.

Śmierć ta dotknęła głęboko wszystkich, którzy mieli możność stykania się z profesorem czy to w życiu prywatnym, czy w pracy zawodowej - zarówno w gabinecie profesorskim, jak i przy biurku dyrektorskim. Zawsze podchodził do każdego z uśmiechem na ustach, z dobrym słowem i ręką wyciągniętą do pomocy. Takim pozostanie na zawsze w naszej pamięci.

Romuald Gumiński urodził się 20 listopada 1896 r. w W-wie i tu spędził całe swe pracowite życie. W r. 1918 wstąpił na Wydział Filozoficzny U.W., chcąc kształcić się w zakresie geografii. Służba wojskowa na krótko przerywa tok jego studiów; zdemobilizowany w r. 1921, wraca natychmiast do Zakładu Geografii, gdzie pod kierunkiem prof. St. Lencewicza na bazie geograficznej rozszerza i pogłębia swoje zamiłowania w dziedzinie meteorologii i klimatologii. W r. 1929 na podstawie monograficznej pracy pt. *Wilgotność powietrza w Polsce* uzyskuje stopień doktora filozofii.

W r. 1923 podejmuje pracę w Państwowym Instytucie Meteorologicznym i pełni ją ofiarnie przez całe życie. Dzięki zdolnościom, pracowitości i niezwykłej umiejętności obcowania z ludźmi szybko przechodzi kolejne szczeble: asystenta, adiunkta, naczelnika wydziału klimatologicznego, wreszcie wicedyrektora, a nawet okresowo dyrektora PIM. Nie poprzestawał na jednej powierzonej sobie funkcji, równocześnie znajdował czas na opiekę nad biblioteką, na pracę redaktorską czy to „Wiadomości Meteorologicznych", czy „Roczników Państwowego Instytutu Meteorologicznego". Zawsze stał mocno na stanowisku wiązania nauki z życiem i jego zasługą jest stworzenie w Państwowym Instytucie Meteorolo-

* Kaczorowska Z., *Prof. Romuald Gumiński – Wspomnienie pośmiertne*, „Przegl. Geograf." t. XXV, z. 1, 1953).

gicznym działu meteorologii rolniczej, przekształconego po wojnie na referat klimatologii rolniczo-leśnej. Dla postawienia tego działu na należytym poziomie nie tylko wiele czytał, ale również w r. 1930 został delegowany do Czechosłowacji, Austrii i Niemiec dla zapoznania się z pracami analogicznych placówek zagranicznych. Olbrzymią, może nie dość znaną, zasługą profesora Gumińskiego dla dobra nauki polskiej jest rewindykowanie całego archiwum PIM, wywiezionego w r. 1944 do Niemiec przez okupanta. Po powstaniu warszawskim profesor wraz z rodziną został wywieziony do Niemiec na roboty. Koniec wojny zastał go w Turyngii, w pobliżu Gothy, gdzie, jak mu było wiadomo, zostało zdeponowane archiwum PIM. Natychmiast zgłosił się do władz amerykańskich o zabezpieczenie majątku polskiego i, nawiązawszy kontakt z rządem polskim w Warszawie, uzyskał polecenie pozostania na miejscu, wydobycia i przywiezienia do Polski wszystkiego, co mu się uda odzyskać. Ze stosów materiałów, zwiezionych niemal z całej Europy, z wydatną pomocą żony i córki zdołał wydzielić archiwum klimatologiczne polskie i po pokonaniu piętrzących się trudności we wrześniu 1946 r. wrócił do Warszawy przywożąc 73 skrzynie rewindykowanych materiałów. Natychmiast po powrocie podjął pracę w Państwowym Instytucie Hydrologiczno-Meteorologicznym, najpierw na stanowisku konsultanta naukowego, a od lipca 1947 r. – zastępcy dyrektora do spraw meteorologii, na tym stanowisku pozostał aż do śmierci. Wiele pracy poświęcił organizacji sieci i odpowiedniemu zaopatrzeniu jej w sprzęt. Nie szczędził trudu na szkolenie obserwatorów, biorąc czynny udział w różnych kursach organizowanych przez PIHM.

Kilkakrotnie wyjeżdżał za granicę – do Szwecji i Norwegii w r. 1948 oraz do Czechosłowacji w r. 1951, reprezentując meteorologię polską na zjazdach Światowej Organizacji Meteorologicznej lub na konferencjach dyrektorów służb meteorologicznych państw demokracji ludowej.

W kraju brał także czynny udział w konferencjach i pracach, organizowanych przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego i przez urzędy planowania przestrzennego.

Pomimo tak rozlicznych i różnorodnych zajęć profesor Gumiński znajduje czas na pracę dydaktyczną i pełni ją z wielkim zamiłowaniem. Już w okresie przedwojennym wykłada meteorologię i klimatologię na Uniwersytecie Warszawskim, na Politechnice, w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i na Wolnej Wszechnicy Polskiej. W trudnych warunkach okupacyjnych nie przerywa pracy i prowadzi wykłady na tajnym uniwersytecie. Dawni słuchacze z rozrzewnieniem wspominają, jak to profesor, pomimo niesłychanego wówczas tłoku w tramwajach, pieczołowicie przewoził przyrządy, aby studentom dać choć namiastkę ćwiczeń. Po powrocie z tułaczki już w r. 1946/47 podejmuje wykłady z meteorologii i klimatologii dla wszystkich wydziałów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i specjalne wykłady dla leśników, jak również na Uniwersytecie Warszawskim i na Politechnice Warszawskiej.

W r. 1932 habilitował się w zakresie klimatologii na Wolnej Wszechnicy Polskiej, w r. 1937 uzyskał weryfikację stopnia docenta przez Min. W.R. i O.P., w r. 1949 został przeniesiony do SGGW. W roku 1951 został mianowany profesorem Uniwersytetu Warszawskiego i kierownikiem świeżo utworzonego Zakładu Klimatologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi. Z wielką energią przystąpił do organizacji zakładu i mającej się w r. 1952 rozpocząć specjalizacji z klimatologii na II stopniu studiów. Niestety, nie było mu już dane wypuścić w świat pierwszych w Warszawie magistrów klimatologii ani też pracować z nowymi adeptami tej umiłowanej przez niego nauki.

Był członkiem Sekcji Meteorologii Rolniczej Światowej Organizacji Meteorologicznej, członkiem Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności, organizatorem i wieloletnim członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Meteorologicznego i Hydrologicznego, wreszcie przewodniczącym oddziału warszawskiego tegoż Towarzystwa.

Wszystkie te zajęcia nie pochłaniały go bez reszty, zawsze miał czas na uważne śledzenie literatury zagranicznej, na rozszerzanie i pogłębianie swych horyzontów myślowych oraz na własną pracę naukową. Spis prac profesora Gumińskiego przekroczył liczbę 50, z czego połowa przypada na okres powojenny, świadcząc o wielkim, wciąż rosnącym dynamizmie. Zakres jego prac był bardzo szeroki: od artykułów popularnych, pisanych niezwykle żywo i barwnie, poprzez skrypty i podręczniki aż do oryginalnych opracowań, opartych na najnowszych zdobyczach nauki. Szczególnie cenną pozycję stanowi praca pt. *Ważniejsze elementy klimatu rolniczego Polski południowo-wschodniej*, uzupełniająca ogromną lukę w dziedzinie nowszych opracowań klimatologicznych. W sposób jasny i prosty autor wprowadza nas w warunki termiczne tego obszaru, a liczne tabele są cennym materiałem źródłowym. Dwie najnowsze prace: *Uwagi o dawnych i nowych metodach w klimatologii* oraz *Materiały do poznania genezy i struktury klimatu Polski* wprowadzają w nowe dziedziny klimatologii, przy czym w ostatniej autor daje konkretne zastosowania nowych metod dla badania klimatu Polski.

Choroba, a za nią nieubłagana śmierć oderwała go niemal dosłownie od biurka, na którym pozostawił szereg prac rozpoczętych, do których, niestety, nie było mu już dane powrócić.

Jego głębokie umiłowanie prawdy, wielka, niecodzienna życzliwość dla każdego człowieka, jego nie spotykana pracowitość niech będą dla nas wzorem.

Zofia Kaczorowska

PROFESSOR ROMUALD GUMIŃSKI – OBITUARY NOTICE

Summary

Prof. dr R. Gumiński passed away on the 26th of October 1952. Those who met Professor, in private life or at work, were moved by his death.

He thought that life and a scientific work should be combined. Professor deserves the credit for foundation of the Agrometeorology Department in the State Meteorological Institute. He also deserves credit for the retrieval of whole SMI archives which, were taken away to Germany during the war. Travelling abroad, frequently represented Polish meteorologists. In Poland, however, he actively participated in the work of Planning Committee and of Spatial Planning Office. At the same time Professor put his heard into didactic and scientific work.

Of particular importance is his work *Ważniejsze elementy klimatu rolniczego Polski południowo-wschodniej*. New fields of climatology are introduced by following works: *Uwagi o dawnych i nowych metodach klimatologii, Materiały do poznania genezy i struktury klimatu Polski*. The death literally found him at his desk.

SPIS PUBLIKACJI
prof. dra Romualda Gumińskiego

1. *Jezioro Czerniakowskie* (wraz z M.Jasińską i R.Kobendzą). Prace wyk. w Zakł. Geogr. Uniw. Warsz., nr 3, 1925.
2. *Stacja meteorologiczna w Łodzi*. „Wiad. Met.", nr 2, 1926.
3. *Wilgotność powietrza w Polsce*. „Prace Met. i Hydr.", zesz. III, 1927, s. 71, fig. 22.
4. *Meteorologia na usługach żeglarstwa morskiego*. „Wiedza i Życie", nr 7, 1928.
5. *Pogoda a lotnictwo*. „Wiedza i Życie", nr 6, 1928.
6. *Organizacja służby meteorologicznej w Polsce*. Radio, 1928.
7. *Sieć meteorologiczna polska w okresie 1918-1928*. „Polska Zbrojna" z dn. 19 III 1930.
8. *O warunkach klimatycznych przyziemnej warstwy powietrza*. „Przegl. Geogr.", t. X, 1930.
9. *Wpływ ekspozycji na klimat*. „Wiad. Meteor. i Hydr.", nr 9, 1930.
10. *Grad jego pochodzenie i walka z nim*. „Prace PIM", nr 1, 1930.
11. *Pogoda*. Bibl. przyrodn. „Dla wszystkich", nr 229, 1931, s. 108.
12. *Meteorologia rolnicza w Czechosłowacji, Austrii i w Niemczech*. „Biul. Tow. Geofiz.", 1931.
13. *Zima roku 1928/1929 w Polsce*. „Przegl. Geogr.", t. XI, 1931.
14. *Cele i potrzeby klimatologii*. „Biul. Tow. Geofiz.", 1932.
15. *Klimat Polesia z punktu widzenia rolnictwa*. „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1934.
16. *Meteorologia i służba meteorologiczna na usługach rolnictwa*. „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1934.
17. *Grady w woj. tarnopolskim (w okresie 1926 - 1933)*. „Prace PIM" nr 4, tabl. III, rys. 2, 1934.
18. *Toluolowy termometr „minimum" i jego właściwości fizyczne*. „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1935.
19. *Czy Rudka jest wilgotna?* „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1935.
20. *Klimat lokalny zbocza doliny Dniestru*. „Wiad. Meteorol. i Hydr", 1935.
21. *Über einige wissenschaftliche Untersuchungen der landwirtschaftlich-meteorologischen Abteilung des Staatlichen Meteorologischen Instituts von Polen*. Warszawa 1936.
22. *Niezwykły wypadek gołoledzi*. „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1936.

23. *Trąba powietrzna pod Lublinem w dn. 20 lipca 1931 r.* „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1936.
24. *Stacja meteorologiczna przy ul. Czerniakowskiej 124 w Warszawie.* „Wiad. Meteorol. i Hydr.", 1938.
25. *Studia nad przymrozkami wiosennymi w Polsce.* „Prace PIM", nr 8, 1939, s. 36, 11 fig.
26. *Początek robót polnych w Polsce.* „Prace PIHM", t. I, zesz. 2, 1947.
27. *Burza i zjawiska jej towarzyszące.* „Wiad. Koresp. Roln.", 1947.
28. *Szata śnieżna.* „Wiad. Koresp. Roln.", 1947.
29. *Znaczenie obserwacyj meteorologicznych dla człowieka i jego gospodarki.* „Gazeta Obserwatora PIHM", 1948.
30. *Próba wydzielenia dzielnic rolniczo-klimatycznych w Polsce.* „Przegl. Meteorol. i Hydr.", zesz. 1, 1948.
31. *Niektóre zagadnienia stratosfery.* „Przegl. Meteorol. i Hydr.", zesz. 2-4, 1948.
32. *Obserwacje fenologiczne, ich cel i znaczenie.* „Geografia w szkole", nr 2-4, 1948.
33. *Ludowe prognostyki pogody.* „Gazeta Obserwatora PIHM", 1948.
34. *Człowiek na dnie oceanu powietrznego.* „Gaz. Obs. PIHM", 1948 i 1949.
35. *Przymrozki i ich przewidywanie.* „Gazeta Obserwatora PIHM", 1949.
36. *35-letnie „okresy" wahań klimatycznych Brücknera w świetle klimatologii dzisiejszej.* „Wiad. PIHM", t. I, zesz. 4, 1949.
37. *Przyczynki do klimatologii Polski.* Cz. II. *Temperatura powietrza w Polsce* (wraz z mgrem W.Wiszniewskim i drem L. Bartnickim). „Wiad. PIHM", t. I, zesz. 5, 1949.
38. *Kurs meteorologii i klimatologii* (skrypt), I wyd. – 1949, II wyd. – 1951.
39. *Uwagi o dawnych i nowych metodach klimatologii.* „Przegl. Geogr.", t. XXII, 1950.
40. *Rozkład opadów atmosferycznych na terenie Wielkopolski i Pomorza na podstawie nowej serii obserwacyjnej 1891 - 1930.* „Gospodarka Wodna", XI, 1950.
41. *Pogoda i klimat* (rozdział w dwutomowym dziele zbiorowym „Agrotechnika", wydawanym przez Państw. Instytut Wydawn. Roln.), 1950.
42. *Ważniejsze elementy klimatu rolniczego Polski południowo wschodniej.* „Wiad. Służby Hydr. i Met.", t. III, zesz. 1, 1950.
43. *Rapport de la Section de Meteorologie pour le periode 1939-48* redigé pour l'Association International de Meteorologie. International Union of Geodesy and Geophysics. Assoc. of Meteorol., Oslo 1948. Proces Varbaux 1950.
44. *Izoanomale rocznych sum opadu na terenie Wielkopolski i Pojezierza Pomorskiego.* „Przegl. Meteorol. i Hydr.", 1950 - 1951.
45. *Jednorodność materiału obserwacyjnego - podstawowy warunek opracowań klimatologicznych.* „Gaz. Obs. PIHM", 1951.
46. *Metoda izarytm w klimatologii.* „Gaz. Obs. PIHM", 1951.
47. *Las jako czynnik makroklimatyczny.* „Wiad. Służby Hydr. i Meteorol.", t. III, zesz. 2, 1951.
48. *Rozkład wiatrów na niektórych stacjach wschodniej połaci Polski.* „Wiad. Służby Hydr. i Meteorol.", t. III, zesz. 2, 1951.
49. *Meteorologia i klimatologia dla rolników.* Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne, 1951.
50. *Meteorologia na usługach budownictwa.* „Przegl. Meteorol. i Hydr.", zesz. 1-2, 1952.
51. *Zagadnienia klimatyczne w planowaniu przestrzennym.* „Prace Inst. Urb. i Arch.", rok II, zesz. 1, 1952.
52. *Materiały do poznania genezy i struktury klimatu Polski.* „Przegl. Geogr.", t. XXIV, zesz. 3, 1952.
53. *Przewodnik metodyczny* do podręcznika „Meteorologia i klimatologia dla rolników". SGGW, Studium Zaoczne, 1952.